

بررسی سیر تحول و توسعه میزان و سرانه فضای سبز در شهر خمین

مهدی عباسی *، احسان قاضی زاهدی، مصطفی شیبانی، علی مهبد

کارشناسی ارشد برنامه ریزی منطقه‌ای، استان مرکزی، شهرداری خمین، mearia62@yahoo.com

کارشناس فضای سبز، استان مرکزی، شهرداری خمین.

کارشناس معماری، استان مرکزی، شهرداری خمین.

دکتری عمران، استان مرکزی، شهرداری خمین.

چکیده:

بنا بر پیش‌بینی مرکز اسکان بشر سازمان ملل متحد تا سال 2030 میلادی، بیش از 60٪ جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد. این رقم بیانگر رشد روزافزون شهرنشینی در سراسر جهان می‌باشد. این امر در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، روند رشد سریع‌تری دارد که این امر اهمیت موضوع را در این قبلی کشورها بیشتر می‌نماید. لذا برنامه‌ریزان و طراحان، برای نیل به پایداری در طول زمان می‌بایست بررسی‌ها، مدل‌ها، پیشنهادات، برنامه‌ریزی‌ها و طرح‌های خود را در تمامی سطوح و مقیاس‌ها با توجه به توان‌های موجود محیطی و به شکل جامع پایه‌گذاری کنند. برنامه‌ریزی راهبردی فضای سبز شهری، با هدف نیل به پایداری و پویایی فضاهای سبز و در نهایت پایداری محیط شهرها از جمله مواردی است که می‌تواند به جوانب مختلف پایداری شهرها کمک نماید. مقاله حاضر سعی دارد با بررسی میزان، سرانه، پراکندگی و مکان‌یابی کاربری فضای سبز شهر خمین در دو مقطع زمانی مختلف و مقایسه نتایج حاصل از این بررسی با یکدیگر و با پیش‌بینی‌های طرح تفصیلی، میزان پیشرفت و تأثیر این طرح‌ها را در توسعه فضاهای سبز در طول زمان مورد ارزیابی قرار دهد و در پایان به ارائه راهکارهایی جهت جلوگیری از تخریب و تغییر کاربری و حفظ و تقویت این کاربری‌ها بپردازد. روش گردآوری اطلاعات در این مقاله از نوع اسنادی- کتابخانه‌ای و مطالعه میدانی و روش تحقیق از نوع توصیفی- تحلیلی می‌باشد. نتایج بررسی‌ها در نواحی چهارگانه شهر خمین در طی زمان از سال 77 به بعد حاکی از این واقعیت است که توزیع فضای سبز شهری در شهر خمین از نظر سلسله مراتبی به صورت نیمه متعادل می‌باشد. به طوری که برخی از محلات شهری فاقد پارک‌های محله‌ای و فضای سبز لازم برای بهره‌مندی می‌باشند. در حالی که به لحاظ سرانه کاربری نواحی یک و در شهر خمین که جزء نواحی قدیمی شهر می‌باشند پائین‌تر از سرانه متعارف این کاربری در سطح کشور بوده و نواحی 3 و 4 خمین به لحاظ سرانه کاربری در موضع مطلوبی قرار دارند و در کل سرانه این کاربری در سطح کل شهر نیز در موضع مطلوبی نبوده و از حداقل لازم پائین‌تر می‌باشد.

واژگان کلیدی: فضای سبز، خمین، شهر پایدار، مکان‌یابی.

مقدمه:

رشد سریع جمعیت بویژه جمعیت شهری، مهاجرت گسترده از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ، گسترش بی‌رویه شهر و تبدیل باغات و اراضی کشاورزی به بافت‌های شهری و تغییر کاربری اراضی با کاربری فضای سبز از یک‌سو و عدم توانایی ارگان‌های ذی‌ربط از سوی دیگر را می‌توان از مهمترین دلایل کمبود فضای سبز در شهرها دانست. توزیع نامناسب و بی‌قاعده و مکان‌یابی غیراصولی و کارشناسی نشده کاربری‌های فضای سبز در سطح شهر و محله‌های شهری از دیگر علل عدم کفایت این کاربری‌ها در سطح شهر است. تراکم بیش از حد جمعیت در شهرها و دخالت انسان در محیط طبیعی و ایجاد محیط‌های انسان‌ساخت، نیازهای زیست‌محیطی، جسمی و روحی انسان را بیش از پیش بروز داده و از آنجایی که فضاهای سبز شهری به عنوان ریه‌های تنفسی شهر نقش بسیار مهم و بسزایی در تلطیف هوای شهر و کاهش انواع مختلف آلودگی‌ها و رفع نیازهای انسانی دارد. لذا می‌بایست این نوع کاربری‌ها در سطح شهر شناسایی شده و تدابیر لازم جهت جلوگیری از تخریب آنها تحت عناوین مختلف در نظر گرفته شود.

بیان مسئله

وقوع انقلاب صنعتی در نیمه‌های قرن 18 و به دنبال آن بروز پدیده‌ای به نام اتومبیل در شهرها سرعت رشد و توسعه شهرها را چندین برابر کرد و موجب مهاجرت گسترده روستائیان به شهرها گردید. روستائیان مهاجر که اغلب حرفه‌ای به جز کشاورزی نمی‌دانستند، جذب نظام اقتصادی شهر نگردیده و از طرفی نیاز به سرپناهی برای اقامت در شهر را داشتند. از طرفی این مهاجرت گسترده و بی‌برنامه فرصت بسیار مناسبی برای زمین‌داران و بساز و بفروش‌ها برای کسب سودهای کلان فراهم نمود و سبب شد اراضی کشاورزی و باغات و فضاهای سبز درون و اطراف شهر بدون توجه به نقش آنها در محیط‌های شهری تبدیل و تغییر کاربری پیدا کنند و زیر ساخت‌وساز بروند به طوری که امروزه تقریباً تمامی شهرهای کشور ما با کمبود فضای سبز مواجه هستند.

روش تحقیق

روش گرد آوری اطلاعات در این پژوهش اسنادی، کتابخانه‌ای و میدانی و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش تطبیقی و با استفاده از نقشه‌ها و جداول مختلف آماری بوده. و نوع تحقیق در این مقاله تحقیق کاربردی می‌باشد.

تعریف فضای سبز:

فضای سبز عبارت است از مجموعه فضاهایی در داخل محیط شهری که با اهداف مشخصی برنامه‌ریزی شده و عملکرد معینی بر عهده آنها است.

فضای سبز شهری عبارت است از بخشی از فضای باز شهری که عرصه‌های طبیعی یا مصنوعی آن تحت استقرار درختان، گلها، چمن‌ها و سایر گیاهان است که براساس نظارت و مدیریت انسان و با در نظر گرفتن ضوابط و قوانین و تخصص‌های مرتبط با آن برای بهبود شرایط زیستی و رفاه شهروندان و مراکز جمعیتی غیرروستایی، نگهداری یا بنا می‌شوند [1].

اهمیت و نقش فضاهای سبز شهری:

از جمله کارکردهای فضای سبز در شهرها می‌توان به کاهش گرد و غبار هوا، حفاظت آب و خاک، تبادل و تعادل هوای شب و روز، تبخیر و تعرق، بالا بردن سطح زیبایی شهر، ایجاد مکانی جهت گذراندن اوقات فراغت شهروندان، تعادل- بخشی در متابولیسم شهر، کاهش آلودگی صوتی و کارکردهای متنوع و مختلف دیگر اشاره نمود. به طور کلی می‌توان کارکرد فضاهای سبز شهری را در موارد زیر خلاصه نمود:

1- عملکرد اجتماعی- روانی:

پارک‌ها و فضاهای سبز کانون‌های حیاتی شهر هستند که در گذران اوقات فراغت و تفریح و ایجاد روابط اجتماعی بین ساکنین شهر نقش اساسی دارد. این عملکرد باعث تلطیف روحیه افراد و احساس نشاط در آنها می‌شود و به عنوان کانون‌های برقراری تعاملات اجتماعی از طریق ایجاد روابط بین افراد مختلف با باورها و عقاید اجتماعی و اندیشه‌های متفاوت باعث بلوغ فکری و اجتماعی افراد می‌شود [2]. امروزه به دلیل تراکم جمعیت در پارک‌ها و نزدیکی بسیاری از پارک‌ها به خیابان‌های اصلی و وجود آلودگی‌های مختلف صوتی و ... در فضای پارک‌ها، این ارزش رو به کاهش است.

2- عملکرد زیست‌محیطی:

این نوع عملکرد عمدتاً به بهبود شرایط اکولوژیکی و کاهش میزان آلودگی در شهر کمک می‌کند. فضای سبز در این نقش همچنین به بهبود شرایط بیوکلیماتیک در شهر، کاهش آلودگی هوا، افزایش رطوبت نسبی و تأثیر مثبت در چرخه آب و افزایش کیفیت آب‌های زیرزمینی، افزایش نفوذپذیری خاک و کاهش آلودگی صوتی و بهترین شیوه برخورد با جزایر حرارتی، کمک می‌نماید [3].

3- عملکرد در ساخت کالبدی شهر:

از جمله کارکردهای فضای سبز در ساخت کالبدی شهر می‌توان به جهت دادن به توسعه شهری و ساخت و سازها، جلوگیری از توسعه بی‌رویه شهر، تفکیک مناطق شهری، تفکیک کاربری‌های شهری به خصوص اگر در تعارض با هم باشند، جلوگیری از تراکم ساختمانی، برجسته‌سازی خطوط اصلی شهر و تنوع در خطوط خشک معماری، زیباسازی سیمای شهر اشاره نمود [1].

از سایر کارکردهای فضای سبز شهری می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- کارکرد اقتصادی آنها در جذب گردشگران و رونق تجارت و افزایش قیمت زمین و املاک و مستغلات و در نتیجه افزایش میزان عوارض دریافتی توسط شهرداری‌ها [4].

- کارکرد فضای سبز در ایجاد شهر پایدار: فضای سبز شهری به عنوان جزء ضروری پیکره شهر نقش مهمی در متابولیسم آن ایفا می‌کند [5]. فضای سبز شهری با ایجاد اکوسیستم‌های فعال طبیعی در فضاهای سبز شهری، زیباسازی سیمای شهرها و رفع نیازهای جسمی و روانی مردم به بهبود شرایط زیست‌اقليمی شهر و پایداری محیط‌های شهری کمک شایان توجهی می‌نماید [6].

- نقش تفریحی و ایجاد محیط‌های مطبوع برای گذران اوقات فراغت شهروندان، نقش در ساختار بصری شهر و ایجاد یک تصویر ذهنی خاص از شهر از جمله کارکردهای فضاهای سبز می‌باشد [7].

فضاهای سبز علاوه بر نقشی که در بهبود شرایط زیست‌اقليمی شهر دارند، به عنوان بخش جاندار ساختار کالبدی شهر نقش مهمی در کاهش تراکم شهری، ایجاد مسیرهای هدایتی، تکمیل و بهبود کارکرد تأسیسات آموزشی، مسکونی، فرهنگی و ذخیره زمین برای گسترش آتی شهر دارند [8]. با توجه به اهمیت فضای سبز در رشد و تعالی شهر و افزایش کیفیت زندگی شهروندان ذیلاً به کارکردهای این‌گونه فضاها در محیط شهری، پرداخته می‌شود.

تقسیم‌بندی‌های فضای سبز شهری:

فضاهای سبز شهری را با توجه به نوع دیدگاهی که نسبت به آنها داریم می‌توان به طرق مختلف دسته‌بندی کرد. از نقطه نظر تأثیر آنها در توسعه فضاهای شهری در آینده می‌توان آنها را به دو نوع بالفعل و بالقوه تقسیم نمود. از دیدگاه کاربری زمین می‌توان آنها را به دو دسته سطوح سبز و فضاهای سبز تقسیم نمود و یا می‌توان آنها را به دو گروه فضاهای سبز شهری و حومه شهری و یا بر مبنای چگونگی مالکیت در سه گروه خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی تقسیم‌بندی نمود.

فضاهای سبز و حومه شهری را می‌توان در سه گروه به شرح ذیل تقسیم نمود:

1- کمربند سبز اطراف شهر: برای تعیین حدود شهر و جلوگیری از گسترش بی‌رویه شهر، کنترل رشد شهر و استفاده به عنوان تفرجگاه شهری.

2- کمان‌های سبز: جهت جدا کردن فضای اصلی شهر از حومه شهر و پیوند میان هسته اصلی شهر و شهرک‌های اقماری.

3- محوره‌های سبز: فضاهای سبز حاشیه جاده‌هایی که به طور مستقیم و یا از طریق کمربندی به درون شهر راه می‌یابند.

فضاهای سبز درون شهری را نیز می‌توان در موارد ذیل تقسیم‌بندی نمود:

1- فضاهای سبز خیابانی (فضاهای سبز میانی بلوارهای شهری، لچکی‌های سبز و ...)

2- کمربندهای سبز و فضاهای سبز حفاظت‌کننده

3- فضای سبز عابر

4- جنگل‌های شهری

5- پارک‌های شهری (که در چهار مقیاس واحد همسایگی، محله، ناحیه و منطقه قابل تقسیم است)

6- بلوارها

7- سطوح چمن و باغچه‌های شهری

8- میدان‌های سبز [1].

اصول مکان‌یابی فضاهای سبز:

آنچه از دیدگاه اجتماعی در ارتباط با فضای سبز شهری اهمیت دارد، میزان فضای سبز شهری عمومی است، یعنی فضای سبزی که رفت‌وآمد مردم در آن بدون مانع باشد و همه اقشار جامعه توانایی دسترسی به آن و استفاده از آن را داشته باشند، به تعبیر دیگر فضای سبز اجتماعی. بنابراین مفهوم سرانه در ارتباط با فضاهای سبز شهری تنها برای این نوع از فضای سبز شهری به کار رود یعنی فضای سبزی که محل تفریح، برقراری تعاملات اجتماعی بین ساکنین و شهروندان، محل گذران اوقات فراغت و بازی کودکان است.

مکان‌یابی فضاهای سبز یا الگوی توزیع مکانی فضاهای سبز شهری مهمترین مرحله برنامه‌ریزی فضاهای سبز شهری و عاملی در جهت برآورده شدن اهداف مفروض برنامه‌ریزی فضای سبز است. به طور کلی دو دیدگاه پیرامون چگونگی توزیع فضاهای باز و سبز در شهرها وجود دارد. طبق الگوی اول فضاهای باز باید متمرکز و ممتد باشند تا بدین طریق به بقیه شهر شکل دهند. طبق الگوی دوم فضاهای باز باید کوچک باشند و در سراسر بافت شهری پراکنده شوند تا از این طریق دسترسی مردم به آنها تا حد ممکن افزایش یابد [9]. جین جیکویز منتقد شهرسازی معاصر معتقد است پارک باید در جایی باشد که زندگی در آن موج می‌زند، جایی که در آن فرهنگ و فعالیت‌های بازرگانی و مسکونی وجود دارد [10]. به طور کلی می‌توان معیارهای مکان‌یابی فضای سبز شهری را به شرح ذیل ارائه نمود:

1- مرکزیت: کاربری فضای سبز عمومی حتی‌المقدور باید در مراکز شهری اعم از مرکز محلات، مراکز ناحیه و مناطق شهری مکان‌یابی شود تا حداکثر بهره‌وری از آن حاصل گردد.

2- سلسله مراتب: انطباق سلسله مراتب ساختار کارکردی فضای سبز عمومی با ساختار فضایی شهر لازم است و فضای سبز عمومی باید متناسب با موقعیت کارکردی خود برحسب واحد همسایگی، محله، ناحیه و منطقه مکان‌یابی شود.

3- دسترسی: هر یک از پارک‌های شهری به عنوان نوعی مهم از اقسام فضای سبز شهری، باید از چهارسو به شبکه ارتباطی دسترسی داشته باشد تا بدین طریق هم امکان جذب جمعیت بیشتر فراهم گردد و هم امکان نظارت اجتماعی و امنیت پارک فراهم آید. در عین حال، امکان بهره‌برداری دیداری از جلوه‌های زیبای پارک برای رهگذران از چهارسو فراهم باشد. البته دسترسی تابع بسیاری دیگر از عوامل فراتر از طرح‌های فضای سبز هم می‌باشد و تأمین آن در حیطه امکانات محیطی انجام می‌شود [8].

افزون بر این، جانمایی و مکان‌یابی فضاهای سبز عمومی با توجه به معیارهای مکانی مذکور، باید متناسب با بررسی مطلوبیت زمین از نظر خاک و آب و سایر عوامل طبیعی و مصنوعی قرار گیرد و این امر خود نیازمند مطالعات گسترده و دقیق و تحلیل‌های جامع و همه‌سو نگر از جوانب مختلف اثرگذار در ایجاد و پایداری فضای سبز شهری است.

محدوده مطالعاتی:

محدوده مورد مطالعه در این تحقیق شهر خمین می‌باشد این شهر مرکز شهرستان خمین و از توابع استان مرکزی می‌باشد. شهر خمین بر روی دشت بلندی به ارتفاع بیش از 1800 متر قرار گرفته و در تقسیمات نواحی طبیعی ایران، این دشت جزء دشت‌های غربی مرکزی محسوب می‌شود که توسط کوه الوند (3127 متر)، کوه انگشت‌لیس (3834 متر)، کوه هفت‌سواران، کوه بیشه‌علی و کوه کلنکه (2345 متر) محصور شده است. شهر خمین براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال 1385، تعداد 66391 نفر جمعیت داشته و نسبت شهرنشینی آن 60/2 درصد می‌باشد.

شهر خمین از شمال شرقی، غرب و قسمتی از جنوب به زمین های کشاورزی و باغات محدود می شود و تنها قسمتی که در آن بافت شهر به اراضی بایر ختم می شود؛ حد فاصل بین جنوب جاده خمین - گلپایگان و ارتفاعات بوجه می باشد.

شهر خمین عمدتاً در فاصله منحنی های 1790 تا 1820 می باشد. این ویژگی شهر را در رده شهرهای با ارتفاع بلند قرار داده است. این عامل یکی از فاکتورهایی است که این شهر را در زمستان در قلمرو اقلیم بسیار سرد نگه می دارد [11].

شکل 1: نقشه تقسیمات سیاسی - اداری استان مرکزی بر حسب دهستان (سالنامه آماری استان مرکزی ، 1390)

نحوه استفاده از اراضی و محاسبه درصد، سطح و سرانه کاربری های فضای سبز در سطح کل شهر و مقایسه آن با طرح جامع قبلی شهر خمین:

به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی شهرستان خمین بالاخص به علت قرار گرفتن در اقلیم گرم و خشک، پارک و فضای سبز در این شهر از اهمیت خاصی برخوردار است. سطح کل فضای سبز و پارک ها در محدوده قانونی شهر 33 هکتار می باشد. علاوه بر فضاهای سبز و پارک های عمومی شهر که در مقیاس شهری و محلی فعالیت می کنند، فضاهای سبز دیگری نیز در سطح شهر موجود است که از نظر اکولوژیک برای شهر مفید می باشند، از جمله زمین های زراعی، داخل و اطراف شهر و باغ های خصوصی که در تلطیف هوای شهر بخصوص در فصول گرم نقش دارند. سرانه فضای سبز

و پارک در سطح شهر 6/4 مترمربع می باشد که با توجه به نحوه توزیع فضای سبز در شهر خمین بیانگر فقدان فضای سبز در قسمت های شرقی شهر و کمبود آن در قیمت های غربی دو شمال شهر می باشد. توزیع این کاربری در محلات مختلف شهر در سطح نازل قرار دارد و فقط محلات جنوبی شهر نسبت به سایر نقاط شهر از فضای سبز بیشتری برخوردار هستند. و برخی از محله های نواحی چهارگانه شهر فاقد فضای سبز می باشند. توزیع و مکانیابی فضای سبز در قسمت های مختلف شهر از الگوی سلسله مراتبی تبعیت نمی نماید. در حالی که با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی خاص شهر، مکانیابی سلسله مراتب شهری فضای سبز در این شهر از اهمیت خاصی برخوردار است.

جدول 1-: نحوه بخشایش فضای سبز در محلات مختلف شهر خمین در سال 88

ناحیه 4			ناحیه 3					ناحیه 2				ناحیه 1			
محله 3	محله 2	محله 1	محله 5	محله 4	محله 3	محله 2	محله 1	محله 4	محله 3	محله 2	محله 1	محله 4	محله 3	محله 2	محله 1
✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓

ناحیه یک در قسمت شمال غربی شهر خمین واقع گردیده و پُرجمعیت ترین ناحیه شهر بت جمعیت 22029 نفر است. سطح فضای سبز موجود در این ناحیه در سال 77 برابر با 19180 متر مربع و سرانه آن برابر با یک متر مربع به ازای هر نفر و در سال 88 برابر با 38389 متر مربع و سرانه آن برابر با دو مترمربع به ازای هر نفر در آن سال بوده. و با احداث تعدادی پارک و فضای سبز در بین سال های 87 تا 96 از قبیل احداث پاک یک هکتاری ترافیک سرانه این کاربری در ناحیه یک خمین از 2 مترمربع به 2/4 مترمربع به ازای هر نفر رسیده که نشان دهنده گسترش و توسعه فضای سبز در این ناحیه از شهر می باشد.

ناحیه 2 شهر خمین در قسمت شمال شرقی شهر خمین واقع شده و جمعیتی برابر با 14714 نفر دارد. سطح کاربری فضای سبز در این ناحیه در سال 1377 برابر با 12630 مترمربع و سرانه آن به ازای هر نفر 1/35 مترمربع و در سال 1387 برابر با 15561 مترمربع و سرانه آن به ازای هر نفر برابر با 1/05 مترمربع به ازای هر نفر بوده در حالی که بین سال های 87 تا 96 با احداث حدود 8000 مترمربع فضای سبز در این ناحیه سرانه این کاربری به 1/62 مترمربع به ازای هر نفر رسیده که نشان از بهبود وضعیت کاربری های فضای سبز در این ناحیه دارد.

ناحیه 3 شهر خمین واقع در ضلع جنوب شرقی شهر شامل 12701 نفر جمعیت و سطح فضای سبز موجود در این ناحیه در سال 77 برابر با 7300 مترمربع و سرانه آن برابر با 0/66 به ازای هر نفر و در سال 87 سطح فضای سبز موجود در این ناحیه برابر با 62609 مترمربع و سرانه آن برابر با 5 مترمربع به ازای هر نفر می بوده و در فاصله بین سال های 87 تا 96 با احداث حدود 65000 مترمربع کاربری با فضای سبز، سرانه این کاربری در ناحیه 3 خمین به 10/11 مترمربع به ازای هر نفر رسیده است. دلیل اصلی توسعه و گسترش بسیار زیاد فضای سبز در این ناحیه را می توان در احداث مجتمع های مسکن مهر در این ناحیه از شهر و همچنین در این امر دانست که این ناحیه جزو نواحی جدید و برنامه ریزی شده شهر هستند که در قالب اندیشه آماده سازی شهری و توسعه پیوسته شهر ایجاد گردیده است.

ناحیه 4 شهر خمین در ضلع جنوب غربی شهر خمین واقع گردیده و دارای 20458 نفر جمعیت می باشد، سطح فضاهای سبز موجود در این ناحیه در سال 1377 برابر با 621600 مترمربع و سرانه این کاربری 50/49 مترمربع به

ازای هر نفر بوده است. از این مقدار حدود 44 هکتار آن را فضای پارک جنگلی بوجه که در قسمت جنوب غربی ناحیه 4 واقع گردیده تشکیل داده که دارای کارکرد شهری و فراشهری می باشد و در مقیاسی کل شهرستان 55 مترمربع به ازای هر نفر و میزان این کاربری در این ناحیه همچنان 621600 مترمربع بوده و بدون احتساب فضای 44 هکتاری پارک بوجه سرانه این کاربری در سال 77 برابر با 8/8 مترمربع به ازای هر نفر و در سال 1366 برابر با 9/2 مترمربع به ازای هر نفر می باشد.

جدول 2- مقایسه سطح و سرانه فضای سبز شهر خمین از سال 77 به بعد

	سال 96		سال 88		سال 77	
	سرانه	سطح	سرانه	سطح	سرانه	سطح
جمعیت	69000		68200		77200	
فضای سبز	6.37	440000	4.8	330000	3.7	290000
درختکاری	5.81	401000	5.87	401000	5.19	401000
باغات	0.6	42000	0.76	52000	0.43	33900

نقشه 1- نحوه توزیع و پراکنش فضای سبز شهر خمین در سال 96

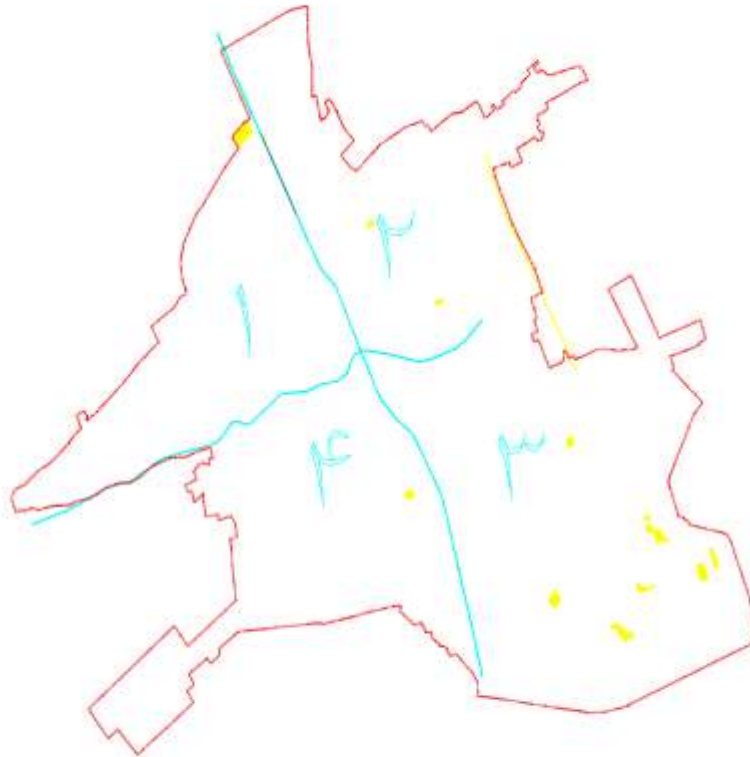

سومین کنفرانس سالانه پژوهش های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری

The third annual conference for research in architecture, urban planning and urban management

نقشه 2- فضاهای سبز احداثی بعد از سال 87

راهکارها:

- 1- جلوگیری از تخریب بی رویه اراضی کشاورزی از تغییر کاربری اراضی با کاربری فضای سبز و باغ و ... به کاربری های سودآور از قبیل مسکونی و تجاری.
- 2- جلوگیری از تخریب و تغییر کاربری بی رویه اراضی کشاورزی اطراف شهر و درجه بندی اراضی کشاورزی از نظر حاصلخیزی و نوع خاک.
- 3- برنامه ریزی دقیق و هوشمندانه برای اجرای طرح های فضای سبز پیش بینی شده در طرح جلسه به ویژه در محله هایی که از کمبود فضای سبز شهری رنج می برند و توزیع مناسب، متعادل و سلسله مراتبی این کاربری ها در سطح شهر به نحوی که کلیه ساکنان شهری دسترسی مطلوبی به این نوع از کاربری ها داشته باشند.
- 4- اجرای سیستم آبیاری نوین و جداسازی آب فضای سبز از آب شرب و استفاده از پساب فاضلاب های شهری برای آبیاری درختان و فضای سبز شهری.

نتیجه گیری:

عرصه ها و فضاهای عمومی مهمترین بخش ها و محیط های شهری هستند که بیشترین تماس ها و ارتباطات و تعاملات انسانی در آنها رخ می دهد، کمبود فضای سبز شهری امروزه یکی از مشکلات اساسی شهرهاست و توزیع و پراکنش این کاربری یکی از معیارهای سنجش و تعیین شهرهای پایدار است و توجه به این عامل ارتباط مستقیمی با مقوله عدالت اجتماعی و برابری درون نسلی دارد. از طرفی فضای سبز شهری تأیید اجتماعی - روانی زیادی بر شهر نشینان داشته و افزایش و در دسترس بودن فضای سبز برای عموم مردم سبب کاهش استرس، ایجاد امنیت، آرامش و آسایش برای شهروندان می شود. روند شکل گیری و توسعه فضای سبز در شهر خمین در طی زمان روندی افزایشی و مثبت داشته و میزان (وسعت) و سرانه فضای سبز در این شهر در طول زمان در حال افزایش بوده است. از علل اصلی افزایش میزان سرانه فضای سبز شهری در شهر خمین می توان به مواردی همچون، افزایش تعداد پارک های محله ای، احداث میانه های بلواری و میادین شهری در نواحی و محلات مختلف شهر و کاهش جمعیت این شهر در طول زمان اشاره نمود. سرانه فضای سبز شهر خمین در حال حاضر $6/4$ مترمربع به ازای هر نفر می باشد که از حداقل تعیین شده توسط سازمان مسکن و شهرسازی پایین تر می باشد و از این لحاظ در جایگاه مطلوبی قرار ندارد و هنوز تا الگوی آرمانی و رسیدن به حد استاندارد سایر کشورهای دنیا فاصله زیادی وجود دارد که می بایست طی گردد. از جمله مشکلات و موانعی که این بین وجود دارد می توان به عدم توانایی مال شهرداری برای تملک اراضی با کاربری فضای سبز، تغییر کاربری اراضی، تفکیک غیررسمی اراضی و ساخت و ساز غیر مجاز در اراضی با کاربری فضای سبز و کمبود آب مورد نیاز برای آبیاری اشاره نمود.

در مجموع می توان گفت سرانه کاربری فضای سبز شهر در خمین در طی زمان روندی افزایشی داشته بدین ترتیب که سرانه این کاربری بدون در نظر گرفتن باغات و درختکاری در سال 1377 برابر با $3/7$ مترمربع و با در نظر گرفتن آن برابر با $9/3$ مترمربع به ازای هر نفر، در سال 1387 بدون در نظر گرفتن باغات و درختکاری و پارک جنگلی شهر برابر با $4/8$ متر مربع به ازای هر نفر با احتساب فضاهای درختکاری، باغات و پارک جنگلی 44 هکتاری شخر و $5/8$ مترمربع به ازای هر نفر بدون احتساب فضاهای مذکور جزء فضای سبز شهری می باشد. افزایش سرانه فضای سبز شهر خمین در طی زمان بخشی به دلیل افزایش و توسعه میزان فضای سبز احداثی در شهر به عنوان مثال احداث میزان 11 هکتار فضای سبز شهری از سال 1387 به بعد شامل 12 پارک محله ای، تعدادی میدان، میانه های بلواری و ... بخشی به دلیل کاهش جمعیت شهر و مهاجرت جمعیت از شهر خمین در طی زمان می باشد.

منابع:

- 1- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، 1380، ضوابط طراحی فضای سبز شهری، نشریه شماره 203، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، معاونت امور پشتیبانی، مرکز مدارک علمی و انتشارات، تهران.
- 2- شیخ سفلی، حسین، 1393، نقش فضای سبز در ارتقای کیفیت زندگی شهری، ماهنامه شوراها، سال هشتم، شماره 75، انتشارات همشهری.
- 3- قربانی، رسول، 1386، جزوه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- 4- Morancho, A.B., 2003, A hedonic valuation of urban green areas, *Landscape and urban planning*, 66: 35-41.
- 5- مجنونیان، هنریک، 1374، مباحثی پیرامون پارکها، فضای سبز و تفرجگاهها، سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران، تهران.
- 6- مهندسین مشاور آمایش محیط، 1372، اصول و ضوابط طراحی پارکهای شهری، تهران.
- 7- Faizi, M, 2006, The role of urban parks in a metropolitan city, *Environmental Sciences*, 12 (Summer) 29-34.
- 8- سعیدنیا، احمد، 1379، کتاب سبز شهرداریها، جلد نهم، فضای سبز شهری، سازمان شهرداریهای کشور تهران
- 9- خان سفید، مهدی، 1390، اصول برنامه ریزی فضای سبز شهری، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور، تهران.
- 10- علی بیگ، الهام، 1391، بررسی کاربری فضای سبز، فصلنامه ایران شهرساز، شماره اول، بهار 1391.
- 11- مهندسین مشاور بعد تکنیک، 1390، طرح تفصیلی شهر خمین.